

The Role and Application of the Iran-Pakistan land Border in Trade and Employment Generation for Border Residents and People in the Region

Hamed Motaghedi¹, Mazyar Sarhaddi^{2*}

1. Master's student, Department of Management, Zahedan Branch, Islamic Azad University, Zahedan, Iran.
2. Department of Management, Zahedan Branch, Islamic Azad University, Zahedan, Iran.

OPEN ACCESS

Article type: Research Article

***Correspondence:** Mazyar Sarhaddi
mazyar.sarhaddi@gmail.com

Received: November 2, 2024

Accepted: March 10, 2025

Published: Winter 2025

Citation: Moaghedi, H. Sarhaddi, M. (2025). The Role and Application of the Iran-Pakistan land Border in Trade and Employment Generation for Border Residents and People in the Region. *Modern Studies in Management & Organization*, 4(1), 93-112.

Publisher's Note: JMSMO stays neutral with regard to jurisdictional claims in published material and institutional affiliations.

Copyright: Authors retain the copyright and full publishing rights.

Published by Research Center of Resource Management Studies and Knowledge-Based Business. This article is an open access article licensed under the [Creative Commons Attribution 4.0 International \(CC BY 4.0\)](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Abstract: The present study aims to investigate the role and application of the Iran-Pakistan land border in trade and employment status of border residents and people in the region. The research method is descriptive-survey type, based on structural equations, and the statistical population of experts and exporters at the border customs of Mirjaveh city is 160 people. The sample size was determined using the Morgan table and was 113 people, and was selected using a purposive random sampling method. The standard questionnaire of Badri et al. (2018) was used to collect data, the content validity of which was confirmed by the supervisor, and the construct validity was confirmed through factor analysis. Reliability was also calculated using the composite Cronbach's alpha coefficient, which was equal to 0.744, 0.764, and 0.783, respectively. SPSS23 and PLS3 statistical software were used to analyze and interpret the data. The research findings show that the Iran-Pakistan land border has a positive and significant impact on the trade and employment status of border residents and people in the region. Also, the Iran-Pakistan land border has a greater impact on the trade of border residents and people in the region.

Keywords: Iran-Pakistan Land Border, Trade, Employment Situation, Border Residents, Mirjaveh.

DOI: [10.22034/jmsmo.2025.220826](https://doi.org/10.22034/jmsmo.2025.220826)

Extended Abstract

Introduction

The land border between Iran and Pakistan is one of the most important trade points in the southeast of the country, which has significant impacts on the economic and social situation of the border residents, especially in various regions of Sistan and Baluchestan province, including Mirjaveh city. This border, which acts as a gateway for commercial, political, and cultural exchanges between the two countries, plays a vital role in the economic prosperity and development

of the region. Given the specific geographical location of this border and close ties with Pakistan, the high volume of commodity exchanges, including basic goods, agriculture, industrial and consumer raw materials, has made this region one of the main centers of border trade in Iran. In this context, Mirjaveh, as one of the border cities with a strategic location, plays a pivotal role in the exchange of goods. This border trade not only improves the living standards and livelihoods of the people of the region, but also creates significant employment, given the large number of labor forces required in these exchanges. According to recent reports, border bazaars in Mirjaveh County operate as the main commercial locations and have directly and indirectly created many job opportunities for the people of the region (Hosseinzadeh & Hassanzadeh, 2012).

Improving transportation infrastructure, establishing modern customs, and facilitating trade processes can have positive effects on trade and employment in this region. However, these problems alone cannot prevent the economic growth of this region. Given the geographical location and economic conditions of the region, it is also necessary for governments and relevant organizations to have detailed plans to strengthen trade and create sustainable job opportunities in these regions. Also, supporting local producers and improving the level of job skills of border residents are among the measures that can have significant positive effects on the economic situation of the region; In view of the above issue, this research seeks to answer the question of whether the Mirjaveh land border between Iran and Pakistan has a significant and desirable effect on the livelihoods and economy of border residents in this region.

Theoretical framework

Due to its geographical and political location, Iran has been a hub for trade throughout history, especially import and re-export (transit goods). The most important commodity that passed through Iran in transit was silk, which is why the West-East transit route was known as the Silk Road. Iranians imported raw silk from China, transformed it into cloth and carpets, and sold it at a higher price (Soltanian, 2022).

In the modern era, due to the economic progress of developed countries, the trade policy of developing countries, including Iran, has been to support domestic industries and the substitution policy of import restrictions, and the belief that domestic industries can develop under import restrictions has been promoted and implemented in policymaking (Nozari, 2024).

Trade in the world has a long history, and nations have long engaged in foreign exchange to meet their needs and obtain goods and services from other countries. In the past, meeting the needs of society and seeking profit were the main motivations for countries to enter the field of foreign trade; however, today other important political and economic goals are also at stake in this area. Some economists believe that the opening of countries' borders to each other and the expansion of cross-border trade have directed the economic resources of nations towards activities that have higher productivity and accelerated their growth and development, which is called trade (Hosseini & Abdollahi, 2012).

Land borders are an important dimension in international relations and geopolitics, playing a decisive role in shaping economic, security, social, and cultural relations between different countries (Hafeznia, 2018). These borders not only act as dividing lines between different countries, but can also be tools for defining national identities, ensuring security, economic development, and even regulating social and cultural relations (Mojtahezhadeh, 2017). Since land borders are located in different geographical and political structures of different countries, each has its own characteristics and different concepts are applied to them.

Land borders, as the dividing lines between countries, play a fundamental role in international economic and trade relations. These borders can act as gateways for the exchange of goods, services, and capital, and have significant impacts on the economies of countries, especially border countries. Since many bordering countries trade with each other, land borders are considered not only from a security perspective but also as phenomena with significant economic functions. These economic functions can range from positive impacts such as job creation and economic prosperity in border areas to challenges such as smuggling of goods and drugs, as well as problems in controlling the flow of goods and capital (Mirzadeh, 2019).

Methodology

This research is applied research in terms of purpose and is a descriptive-survey based on the structural equation model in terms of method. The statistical population is 160 experts and exporters at the border customs office in Mirjaveh city, of which 113 people were selected as a sample using the Morgan table by purposive random sampling. The data collection tool is the standard questionnaire of Badri et al. (2018). Descriptive statistics such as graphs and tables were used to analyze demographic data, and in inferential statistics using SmartPLS 3 to analyze questionnaire data and present results.

Discussion and Results

As the results of the data analysis show, the land border variable simultaneously explains 45.3 and 26.9 percent of the variance of the trade and employment status variables, respectively, thus the hypothesis is confirmed. The Mirjaveh border, as one of the official and well-known routes for trade exchanges between the two countries, has not only provided a platform for strengthening bilateral economic relations but has also been able to have positive effects on the living conditions of the people of the region. The border trade carried out through this crossing plays an unparalleled role in local economic prosperity by facilitating the transportation of goods, reducing trade costs, and providing numerous job opportunities. Studies show that the existence of this official border, while creating a dynamic economic structure for residents on both sides of the border, has reduced poverty and improved the quality of life among border residents.

Conclusion

Due to the logistical and customs facilities provided there, the Mirjaveh border has been able to find an important place in strengthening trade between Iran and Pakistan and significantly increase the volume of economic exchanges between the two countries. This increase in the volume of trade exchanges, in addition to the positive economic effects at the national level, has directly affected the daily lives of the people of the region and has created numerous job opportunities in various sectors, including transportation, customs services, warehousing and even local production.

One of the positive consequences of commercial activities at this border is the formation of local networks for the supply of goods and services, which has strengthened the micro-economy in the region. Border residents, who in the past were mainly engaged in agriculture, animal husbandry or low-yield activities, can now earn a more stable income by participating in border-related commercial activities. On the other hand, the role of this border in reducing smuggling of goods is also important. The establishment of formal infrastructure at the Mirjaveh border, such as customs terminals and closer monitoring of

the flow of goods, has led to the diversion of a significant portion of informal activities into formal channels. This has not only helped to increase government revenues through customs duties, but has also led to economic transparency and reduced harm from the informal economy. In addition, the existence of this border as a safe passage for trade exchanges has also strengthened political cooperation between Iran and Pakistan. This cooperation, in turn, has provided a suitable platform for the development of joint economic projects in the region.

Contribution of authors

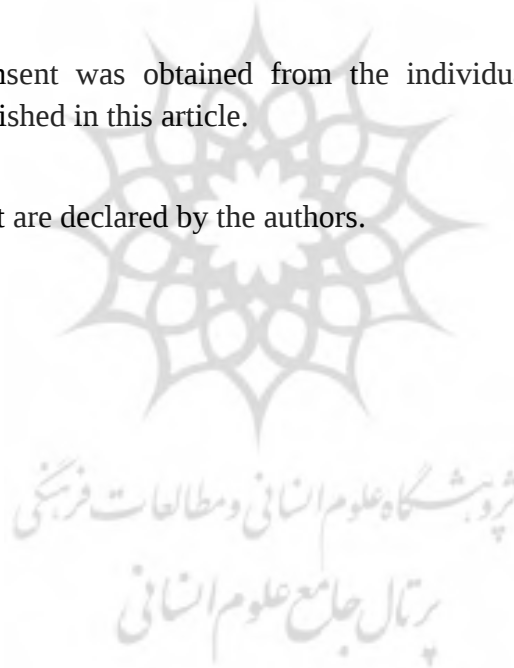
This article is an excerpt from Hamed Motaghedi's master's thesis titled "The Role and Application of the Iran-Pakistan Land Border in Trade and Employment Situation of Border Residents and People in the Region" at Islamic Azad University, Zahedan Branch, under the supervision of Dr. Mazyar Sarhaddi.

Ethical approval

Written informed consent was obtained from the individuals for their anonymized information to be published in this article.

Conflict of interest

No conflicts of interest are declared by the authors.

مطالعات نوین در مدیریت و سازمان

سال اول، شماره چهارم، زمستان ۱۴۰۳ - صفحه ۹۳-۱۱۲

Homepage: <https://www.jmsmo.ir>

نقش و کاربرد مرز زمینی ایران-پاکستان در تجارت و وضعیت اشتغالزایی مرزنشینان و مردم منطقه

حامد معتدی^۱، مازیار سرحدی^{۲*}

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه مدیریت، واحد زاهدان، دانشگاه آزاد اسلامی، زاهدان، ایران.

۲. گروه مدیریت، واحد زاهدان، دانشگاه آزاد اسلامی، زاهدان، ایران.

چکیده: هدف پژوهش حاضر، بررسی نقش و کاربرد مرز زمینی ایران-پاکستان در تجارت و وضعیت اشتغالزایی مرزنشینان و مردم منطقه است. روش پژوهش از نوع توصیفی - پیمایشی، مبتنی بر معادلات ساختاری است و جامعه آماری کارشناسان و صادرکنندگان در گمرک مرزی شهر میرجاوه به تعداد ۱۶۰ نفر می‌باشند. حجم نمونه با استفاده از جدول مورگان ۱۱۳ نفر تعیین و به روش نمونه‌گیری تصادفی هدفمند انتخاب شده است. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه استاندارد بدری و همکاران (۱۳۹۷) استفاده شده که روایی محتوایی به تأیید استاد راهنما رسید، و روایی سازه از طریق تحلیل عاملی تأیید گردید. پایایی نیز با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ترکیبی به ترتیب برابر با ۰.۷۴۴، ۰.۷۶۴ و ۰.۷۸۳ محاسبه شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم افزارهای آماری SPSS23 و PLS3 استفاده شده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که مرز زمینی ایران-پاکستان تأثیر مثبت و معناداری بر تجارت و وضعیت اشتغالزایی مرزنشینان و مردم منطقه دارد. همچنین، مرز زمینی ایران-پاکستان تأثیر بیشتری بر تجارت مرز نشینان و مردم منطقه دارد.

واژگان کلیدی: مرز زمینی ایران-پاکستان، تجارت، وضعیت اشتغالزایی، مرزنشینان، میرجاوه.

DOI: [10.22034/jmsmo.2025.220826](https://doi.org/10.22034/jmsmo.2025.220826)

دسترسی آزاد

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

*نویسنده مسئول: مازیار سرحدی

mazyar.sarhaddi@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۸/۱۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۲/۲۰

تاریخ انتشار: زمستان ۱۴۰۳

استناد: معتدی، حامد و سرحدی، مازیار. (۱۴۰۳). نقش و کاربرد مرز زمینی ایران-پاکستان در تجارت و وضعیت اشتغالزایی مرزنشینان و مردم منطقه. فصلنامه مطالعات نوین در مدیریت و سازمان، ۱(۴)، ۹۳-۱۱۲.

یادداشت ناشر: JMSMO درخصوص ادعاهای قضایی در مطالب منتشر شده و وابستگی‌های سازمانی بی‌طرف می‌ماند.

کپی‌رایت: نویسندگان حق نشر و حقوق کامل انتشار را برای خود محفوظ می‌دارند.

منتشر شده توسط مرکز تحقیقات مطالعات مدیریت منابع و کسب و کار دانش بنیان. این مقاله، یک مقاله با دسترسی آزاد است که تحت مجوز

[Creative Commons Attribution 4.0 International \(CC BY 4.0\)](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/) منتشر شده است.

مقدمه

مرز زمینی ایران و پاکستان یکی از مهم‌ترین نقاط تجاری در جنوب شرق کشور است که تأثیرات قابل توجهی بر وضعیت اقتصادی و اجتماعی مرزنشینان، به ویژه در مناطق مختلف استان سیستان و بلوچستان از جمله شهرستان میرجاوه، دارد. این مرز که به‌عنوان دروازه‌ای برای تبادلات تجاری، سیاسی و فرهنگی بین دو کشور عمل می‌کند، نقشی حیاتی در رونق و توسعه اقتصادی منطقه دارد. با توجه به موقعیت جغرافیایی خاص این مرز و ارتباطات نزدیک با کشور پاکستان، حجم بالای مبادلات

کالا، از جمله کالاهای اساسی، کشاورزی، مواد اولیه صنعتی و مصرفی، این منطقه را به یکی از مراکز اصلی تجارت مرزی در ایران تبدیل کرده است. در این زمینه، میرجاوه به عنوان یکی از شهرستان های مرزی با موقعیت استراتژیک، نقش محوری در تبادلات کالاها ایفا می کند. این تجارت مرزی نه تنها باعث ارتقاء سطح زندگی و معیشت مردم منطقه می شود بلکه با توجه به تعداد زیاد نیروی کار مورد نیاز در این مبادلات، اشتغال زایی چشمگیری را نیز به همراه دارد. بر اساس گزارش های اخیر، بازارچه های مرزی در شهرستان میرجاوه به عنوان اصلی ترین مکان های تجاری فعالیت می کنند و به طور مستقیم و غیرمستقیم فرصت های شغلی زیادی را برای مردم منطقه ایجاد کرده اند (Hosseinzadeh & Hassanzadeh, 2012).

تجارت مرزی ایران و پاکستان با وجود موانع و چالش های مختلف، از جمله مشکلات امنیتی و اقتصادی، همچنان به عنوان یکی از منابع اصلی درآمد مردم مرزنشین شناخته می شود. هرچند که این تجارت مزایای قابل توجهی برای اشتغال زایی در منطقه به همراه داشته است، اما مشکلات زیرساختی، از جمله نبود جاده های مناسب، کمبود امکانات حمل و نقل و مشکلات در روند انجام معاملات تجاری، از جمله عواملی هستند که بهره برداری کامل از این فرصت ها را محدود کرده است (Razavi & Mahmoudi, 2014). در همین راستا، توجه به تقویت زیرساخت ها و امنیت مرزی می تواند به بهبود وضعیت اقتصادی و اشتغال زایی در این مناطق کمک کند. نتایج تحقیقات نشان می دهد که یکی از راه های بهبود وضعیت اشتغال در مرزهای ایران و پاکستان، توسعه زیرساخت های اقتصادی و سرمایه گذاری در پروژه های تجاری مشترک است. همچنین، تقویت روابط تجاری و افزایش حجم مبادلات کالاها می تواند موجب افزایش درآمد و فرصت های شغلی برای مرزنشینان شود. در شهرستان میرجاوه، علاوه بر این که بازارچه های مرزی به عنوان مراکز تجاری فعال در نظر گرفته می شوند، این مناطق همچنین محلی برای تولید و توزیع کالاها نیز هستند که به اشتغال زایی در بخش های مختلف مانند حمل و نقل، خدمات و تأمین مواد اولیه کمک می کند (Mousavi & Jalali, 2012).

بهبود زیرساخت های حمل و نقل، ایجاد گمرکات مدرن، و تسهیل فرآیندهای تجاری می تواند تأثیرات مثبتی بر روند تجارت و اشتغال در این منطقه داشته باشد. اما این مشکلات به تنهایی نمی توانند مانع از رشد اقتصادی این منطقه شوند. با توجه به موقعیت جغرافیایی و شرایط اقتصادی منطقه، همچنین لازم است که دولت ها و سازمان های مرتبط، برنامه ریزی های دقیقی برای تقویت تجارت و ایجاد فرصت های شغلی پایدار در این مناطق داشته باشند. همچنین، حمایت از تولیدکنندگان محلی و ارتقای سطح مهارت های شغلی مرزنشینان، از جمله اقداماتی است که می تواند تأثیرات مثبت چشمگیری بر وضعیت اقتصادی منطقه بگذارد؛ با توجه به مسئله فوق این پژوهش در پی یافتن پاسخ به این سوال است که آیا مرز زمینی میرجاوه بین ایران و پاکستان تاثیر معنی دار و مطلوبی بر معیشت و اقتصاد مرز نشینان این منطقه دارد یا خیر؟

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

تجارت

کشور ایران به واسطه موقعیت جغرافیایی و سیاسی در طول تاریخ، عرصه مبادلات تجاری به ویژه واردات و صادرات مجدد (ترانزیت کالا) بوده است. مهم‌ترین کالایی که به صورت ترانزیت از ایران می‌گذشت، ابریشم بوده که به همین دلیل جاده ترانزیت غرب و شرق به جاده ابریشم معروف بوده است. ایرانیان ابریشم خام چین را وارد می‌نموده و به پارچه و فرش تبدیل و به قیمت افزون‌تر می‌فروختند (Soltanian, 2022).

در دوران معاصر، به واسطه پیشرفت اقتصادی کشورهای توسعه یافته، سیاست تجاری کشورهای در حال توسعه از جمله ایران، حمایت از صنایع داخلی و سیاست جایگزینی محدودیت واردات بوده و این عقیده که صنایع داخلی می‌توانند در لوای محدودیت‌های وارداتی توسعه یابند، ترویج و در سیاست‌گذاری‌ها اعمال گردید (Nozari, 2024).

تجارت در جهان گذشته‌ای طولانی دارد و ملت‌ها از دیرباز برای برآوردن نیازها و دستیابی به کالاها و خدمات سایر کشورها به مبادله خارجی پرداخته‌اند. در روزگار گذشته تأمین نیازهای جامعه و سودجویی انگیزه‌های اصلی برای ورود کشورها به عرصه بازرگانی خارجی محسوب می‌شدند؛ اما امروزه هدف‌های مهم سیاسی و اقتصادی دیگری هم در این قلمرو مطرح می‌باشند. برخی از اقتصاددان‌ها بر این باورند که باز شدن مرزهای کشورها به روی یکدیگر و گسترش دادوستدهای برون مرزی منابع اقتصادی ملت‌ها را به سوی فعالیت‌هایی که بهره‌وری بالاتری دارند هدایت نموده و روند رشد و توسعه آن‌ها را سرعت می‌بخشد که تجارت نامیده می‌شود (Hosseini & Abdollahi, 2012).

تجارت از مهمترین اجزای نظام‌های اقتصادی محسوب می‌شود. توسعه صادرات موجب افزایش تولید داخلی و تخفیف معضل بیکاری شده و از طریق جذب سرمایه و کمک‌های خارجی به تراز پرداختها کمک می‌کند. در ایران نیز سالهاست که برصادرات غیرنفتی تأکید می‌شود و به گفته برخی کارشناسان وابستگی شدید تولید داخلی و صادرات به درآمد نفت و تزلزلی که در سالیان گذشته در قیمت نفت وجود داشته روی آوری اقتصاد کشور را به سوی صادرات غیرنفتی اجتناب ناپذیر کرده است. قابلیت‌های فراوان کشور در زمینه تولید و عرضه با تأکید بر تعاونی‌های مرزنشینان سبب شده است. از طرف دیگر، با توجه به اینکه عضویت ایران در سازمان تجارت جهانی اجتناب ناپذیر می‌باشد و در آینده عضویت ایران در این سازمان عملی خواهد شد، لازم است بستر مناسب برای بهبود و تداوم صادرات ایران پس از عضویت در این سازمان فراهم شود. با عضویت در سازمان تجارت جهانی رقابت بین کشورها برای افزایش صادرات تقویت خواهد شد. در چنین شرایطی کشورهایی امکان حضور در صحنه را خواهند داشت که شرایط حاکم بر سازمان تجارت جهانی را پذیرا باشند. با توجه به اینکه یکی از اهداف اساسی برنامه سوم توسعه، گسترش صادرات غیر نفتی است (Mohammadi & Hemmati, 2019).

اشتغال و اشتغال‌زایی

اشتغال، از بخش عرضه بازار کالا و خدمات (یعنی همان سطح تولیدات جامعه) مشتق می‌شود. اشتغال در یک جمله به معنی «عوامل تولید یا ظرفیت‌های موجود» است (Ghaderi Hajat et al., 2010)؛ تعریف دیگری که دانشمندان مدیریت از دیدگاه مدیریتی برای اشتغال ارائه داده‌اند، عبارت است از «به کارگیری منطقی نیروهای متخصص و کارآمد در مشاغل مختلف و تطبیق آنها با پست‌های تخصصی به نحوی که نیل به اهداف سازمانی را برای ما امکان‌پذیر سازد». اشتغال از لحاظ کلی به معنای استفاده از یک عامل تولید توسط شرکت یا مؤسسه دولتی و به طور متداول‌تر به معنای استخدام و مشغول بودن در کار است. اشتغال به حالت شاغل بودن نیز اطلاق می‌شود و شاغل کسی است که برای کسب مزد و سود کار می‌کند. اشتغال کامل وضعیتی است که در آن کلیه افراد فعال جامعه می‌توانند کار مناسب را به آسانی پیدا کنند. اشتغال‌زایی عبارت است از اینکه کلیه عوامل تولید یعنی نیروی انسانی، سرمایه و مواد اولیه در جامعه بتواند به کار مشغول باشند. اشتغال‌زایی فرآیندی است که با نگاه فرصت‌گرایانه، آغاز می‌شود و نتیجه آن تولید محصولات و ارائه خدمات و اشتغال‌زایی و رفاه عمومی جامعه و در نهایت این که از هیچ چیز به همه چیز رسیدن است. اشتغال‌زایی فرایندی است که فرصت‌های جدید ایجاد کالا و خدمات، کشف، ارزیابی و بهره‌برداری می‌شود. به عبارت دیگر، فرایند توسعه و بهره‌برداری از فرصت‌های تجاری جدید اشتغال‌زایی نامیده می‌شود (Nemati, 2023). اشتغال‌زایی روندی است که به ایده‌های نو و خلاق و شناسایی فرصت‌های تازه و با بسیج منابع، مبادرت به ایجاد پیشه و کار و شرکت‌های نو، سازمان‌های جدید و نوآور رشد‌یابنده می‌کند (Rezaei, 2011).

با وجود اینکه در کشورهای پیشرفته دنیا از اواخر دهه ۱۹۷۰ به بعد به موضوع اشتغال‌زایی توجه جدی شده و حتی در بسیاری از کشورهای در حال توسعه نیز از اواخر دهه ۱۹۸۰ این موضوع مورد توجه قرار گرفته است (Ahmadi et al., 2022)، اما متأسفانه در کشور ما تا شروع اجرای برنامه سوم توسعه، توجه چندانی به اشتغال‌زایی نشده بود. حتی در محافل علمی و دانشگاهی نیز، به جز موارد بسیار نادر، فعالیتی در این زمینه صورت نگرفته بود (Rezaei & Kazemi, 2022).

سرانجام، مشکل بیکاری و پیش‌بینی حادث‌تر شدن آن در دهه ۱۳۸۰ موجب شد که در زمان تدوین برنامه سوم توسعه، موضوع توسعه اشتغال‌زایی مورد توجه قرار گیرد و بدین ترتیب، توسعه اشتغال در سطح وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری، بهداشت و درمان، جهاد کشاورزی، صنایع و معادن و همچنین مؤسسه جهاد دانشگاهی به دلیل ارتباط با فعالیت‌های آن‌ها مطرح شده است (Hosseini & Alizadeh, 2024).

مرز زمینی

مرزهای زمینی یکی از ابعاد مهم در روابط بین‌المللی و جغرافیای سیاسی به‌شمار می‌روند که نقش تعیین‌کننده‌ای در شکل‌گیری روابط اقتصادی، امنیتی، اجتماعی و فرهنگی کشورهای مختلف ایفا می‌کنند (Hafeznia, 2018). این مرزها نه تنها به‌عنوان خطوط تفکیک‌کننده میان کشورهای مختلف عمل می‌کنند، بلکه می‌توانند به‌عنوان ابزارهایی برای

تعریف هویت‌های ملی، تأمین امنیت، توسعه اقتصادی و حتی تنظیم روابط اجتماعی و فرهنگی باشند (Mojtahedzadeh, 2017). از آنجا که مرزهای زمینی در ساختارهای مختلف جغرافیایی و سیاسی کشورهای مختلف قرار دارند، هر کدام ویژگی‌های خاص خود را دارند و مفاهیم مختلفی به آن‌ها اطلاق می‌شود.

مرزهای زمینی، در تعریف ساده، به خطوط جغرافیایی گفته می‌شود که کشورهای مختلف را از یکدیگر جدا می‌کنند (Zuhairi, 2016). این مرزها می‌توانند به‌طور طبیعی بر اساس ویژگی‌های جغرافیایی مانند رودخانه‌ها، کوه‌ها، دریاچه‌ها یا دیگر عناصر طبیعی ایجاد شوند. در بسیاری از موارد، مرزها به‌طور قراردادی میان کشورهای مختلف تعیین می‌شوند و اساس‌نامه‌ها یا معاهدات بین‌المللی آن‌ها را تثبیت می‌کند (Rafiei, 2019). برخی از مرزها نیز در طول زمان به‌ویژه در دوران استعمار، تحت تأثیر رقابت‌های استعماری و تأسیس سرزمین‌های مصنوعی به‌وجود آمده‌اند (Fallahi, 2010). به‌طور کلی، مرزهای زمینی می‌توانند به‌طور طبیعی یا مصنوعی باشند، اما در هر دو حالت، تأثیر زیادی بر روابط سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و حتی فرهنگی دارند.

مرزهای زمینی می‌توانند به سه دسته اصلی تقسیم شوند: مرزهای طبیعی، مرزهای سیاسی و مرزهای اقتصادی. مرزهای طبیعی به‌ویژه در مناطقی که ویژگی‌های جغرافیایی خاصی دارند، مانند کوه‌ها و رودخانه‌ها، به‌عنوان مرزهای تعریف شده به‌وجود می‌آیند. این مرزها بیشتر از طریق عناصر طبیعی به‌وجود می‌آیند و در بسیاری از موارد به‌عنوان مرزهای امن و قابل‌پیش‌بینی شناخته می‌شوند (Shekouei, 2015). مرزهای سیاسی، که معمولاً از طریق معاهدات و توافقات سیاسی میان دولت‌ها تعیین می‌شوند، تأثیر زیادی در ساختارهای قدرت و حاکمیت دارند (Piran, 2014). این مرزها به‌طور عمده از سوی کشورها به‌منظور ایجاد نظم سیاسی و تقسیم‌بندی سرزمین‌ها تعریف می‌شوند. مرزهای اقتصادی نیز به‌ویژه در زمینه‌های تجارت و مبادلات اقتصادی میان کشورها ایجاد می‌شوند. این مرزها معمولاً بر اساس توافقات اقتصادی و شرایط بازارهای جهانی تعیین می‌شوند و ممکن است شامل تعاریف خاصی برای تجارت، عبور کالاها و خدمات، و حتی تأسیس مناطق آزاد تجاری باشند (Raei, 2013).

یکی از ویژگی‌های مهم مرزهای زمینی، تأثیر آن‌ها در امنیت ملی است. مرزهای زمینی به‌عنوان خطوط تفکیک‌کننده میان کشورهای مختلف عمل می‌کنند و به‌طور طبیعی به‌عنوان ابزارهای مهمی برای حفظ امنیت ملی هر کشور تلقی می‌شوند (Hafeznia, 2018). این مرزها می‌توانند به‌عنوان پاشنه آشیل امنیتی کشورهای همسایه عمل کنند و از این رو نیازمند مدیریت دقیق و نظامی برای جلوگیری از نفوذ غیرقانونی و تهدیدات امنیتی هستند (Mojtahedzadeh, 2017). یکی از چالش‌های مرزهای زمینی، به‌ویژه در مناطق مرزی کشورهای هم‌مرز، تهدیدات امنیتی از سوی گروه‌های مسلح، تروریست‌ها و قاچاقچیان است که می‌توانند به‌راحتی از مرزها عبور کنند و امنیت داخلی کشورها را تهدید کنند (Rafiei, 2019).

مرزهای زمینی همچنین در ایجاد و تقویت هویت ملی نقش مهمی ایفا می‌کنند. مرزهای زمینی به‌عنوان نشان‌هایی از تفاوت‌های جغرافیایی، قومی، فرهنگی و اجتماعی میان کشورهای مختلف شناخته می‌شوند (Zuhairi, 2016). این مرزها نه‌تنها برای حفظ تمامیت ارضی کشورها اهمیت دارند، بلکه می‌توانند در تقویت هویت‌های ملی و فرهنگی نقش

داشته باشند (Shekouei, 2015). در برخی از موارد، مرزهای زمینی باعث ایجاد تفاوت‌های فرهنگی و قومی میان جوامع مرزی می‌شوند و در برخی دیگر، این مرزها می‌توانند موجب تقویت هویت‌های فرهنگی و اجتماعی خاصی شوند (Piran, 2014).

علاوه بر این، مرزهای زمینی در روابط اقتصادی کشورهای همسایه تأثیر بسیاری دارند. این مرزها می‌توانند به‌عنوان مسیرهایی برای عبور کالاها و تجارت‌های مرزی عمل کنند (Raei, 2013). مرزهای زمینی در بسیاری از مناطق، به‌ویژه در کشورهایی که دارای مناطق مرزی با کشورهای دیگر هستند، می‌توانند فرصتی برای تبادل کالاها، توسعه صنایع و حتی تقویت اقتصاد محلی فراهم کنند (Fallahi, 2010). این مرزها می‌توانند به‌عنوان دروازه‌هایی برای واردات و صادرات کالاها به کشورهای همسایه عمل کنند و باعث افزایش مبادلات تجاری شوند (Rafiei, 2019). البته مرزهای زمینی می‌توانند چالش‌هایی نظیر قاچاق کالا، مهاجرت‌های غیرقانونی و حتی انتقال ویروس‌ها و بیماری‌ها به‌وجود آورند که نیازمند مدیریت دقیق و همکاری‌های بین‌المللی هستند (Mojtahedzadeh, 2017).

در نهایت، مرزهای زمینی می‌توانند در فرآیند جهانی‌شدن و تقویت روابط بین‌المللی نقش بسزایی داشته باشند. با توجه به تغییرات اجتماعی و اقتصادی در سطح جهانی، مرزهای زمینی به‌عنوان مفاهیمی پویا و متغیر به‌شمار می‌روند که ممکن است به‌ویژه در دوران معاصر تحت تأثیر عوامل مختلف سیاسی، اقتصادی و فرهنگی قرار گیرند. مدیریت و حل مسائل مربوط به مرزهای زمینی نیازمند همکاری‌های بین‌المللی و دیپلماسی فعال میان کشورهای مختلف است تا از ایجاد تنش‌ها، بحران‌ها و چالش‌ها جلوگیری شود و روند توسعه اقتصادی، اجتماعی و امنیتی در مناطق مرزی به‌طور پایدار ادامه یابد.

نقش مرز زمینی در تجارت

مرزهای زمینی به‌عنوان خطوط تفکیک‌کننده کشورها، در روابط اقتصادی و تجاری بین‌المللی نقش اساسی ایفا می‌کنند. این مرزها می‌توانند به‌عنوان گذرگاه‌هایی برای تبادل کالا، خدمات و سرمایه عمل کنند و تأثیرات قابل توجهی بر اقتصاد کشورها، به‌ویژه کشورهای مرزی داشته باشند. از آنجا که بسیاری از کشورهای هم‌مرز با یکدیگر به تجارت می‌پردازند، مرزهای زمینی نه‌تنها از نظر امنیتی بلکه به‌عنوان پدیده‌هایی با کارکردهای اقتصادی قابل توجه مطرح می‌شوند. این کارکردهای اقتصادی می‌تواند از تأثیرات مثبت مانند ایجاد اشتغال و رونق اقتصادی در مناطق مرزی گرفته تا چالش‌هایی نظیر قاچاق کالا و مواد مخدر و نیز مشکلات در کنترل جریان کالا و سرمایه را شامل شود (Mirzadeh, 2019).

یکی از اولین و واضح‌ترین کارکردهای اقتصادی مرزهای زمینی، ایجاد فرصت‌های تجاری است. کشورها به‌ویژه در مناطق مرزی که با همسایگان خود ارتباط دارند، به‌طور طبیعی دارای روابط تجاری گسترده‌ای هستند. در این زمینه، مرزهای زمینی به‌عنوان محل‌هایی برای تأسیس بازارهای مرزی و مناطق آزاد تجاری عمل می‌کنند که در آن‌ها تجارت کالاها و خدمات با هزینه‌های پایین‌تر و با تسهیلات گمرکی مناسب‌تر صورت می‌گیرد. این مناطق به‌ویژه برای

تولیدکنندگان و تجار کوچک فرصتی برای ورود به بازارهای جدید و افزایش حجم مبادلات تجاری فراهم می‌آورد. در بسیاری از کشورهای مرزی، این بازارها نه تنها به تسهیل تجارت میان کشورهای همسایه کمک می‌کنند بلکه باعث کاهش هزینه‌های حمل‌ونقل و ایجاد مسیرهای تجاری مستقیم می‌شوند که در نتیجه به رونق اقتصادی در این مناطق کمک می‌کند (Fallahi, 2010).

کشور پاکستان

با نام رسمی جمهوری اسلامی پاکستان، کشوری در جنوب غربی آسیا است و پایتخت آن اسلام‌آباد نام دارد. طبق آمار تخمینی کشور پاکستان با جمعیتی در حدود ۱۷۶.۹۰۰.۰۰۰ میلیون تن، ششمین کشور پر جمعیت دنیا به شمار می‌رود. این کشور در جنوب مرز آبی هزار کیلومتری با دریای عرب دارد و از غرب با ایران، از شمال با افغانستان، از شرق با هندوستان، و از شمال شرق با جمهوری خلق چین هم‌مرز است. دین رسمی پاکستان اسلام است و در میان کشورهای اسلامی، دومین کشور از نظر تعداد مسلمانان محسوب می‌شود. این کشور در سال ۱۳۲۶ خورشیدی (۱۹۴۷) به عنوان یک دولت و کشور جدید و به عنوان یکی از دو قسمت هندوبریتانیایی شناخته و تأسیس شد. این منطقه تاریخچه کهنی از زندگی و تمدن را داراست که شامل تمدن دره سند می‌شود. از زمان استقلال، پاکستان دوره‌های رشد نظامی و اقتصادی و هم‌چنین بی‌ثباتی را همگام با جدا شدن از بنگلادش از خود، تجربه کرده‌است. پاکستان کشوری در حال توسعه است که در جبهه‌های سیاسی و اقتصادی با چالش‌هایی روبه‌رو بوده‌است. با وجود اینکه در سال ۱۹۴۷ این کشور بسیار فقیر بود نرخ رشد اقتصادی پاکستان در طول ۴ دهه بعد از آن بهتر از میانگین جهانی بوده است. اما سیاست‌های ناآگاهانه به پایین آمدن این نرخ در دهه ۱۹۹۰ منجر شد. اخیراً تغییرات گسترده اقتصادی به اقتصادی قدرتمندتر منجر شده‌اند و به نرخ رشد به‌ویژه در زمینه‌های ساخت و تولید و بخش‌های خدمات مالی (اقتصادی) سرعت بخشیده‌اند. پیشرفت‌های بزرگی نیز در موقعیت ارز خارجی و رشد سریع در منابع ارز ثابت در سال‌های اخیر شاهد بوده‌ایم.

پیشینه تحقیق

محمدی (۱۴۰۳) تحقیقی با عنوان تحلیل و بررسی نقش مرزهای ایران در تجارت بین‌المللی: مطالعه موردی مرز ایران-پاکستان انجام داده‌اند. نتایج نشان می‌دهند که مرز ایران-پاکستان به‌عنوان یک کانال حیاتی برای تجارت‌های مرزی و انتقال کالاهای مختلف، به ویژه در بخش‌های کشاورزی و صنعتی، عمل کرده است. همچنین، این مرز موجب ایجاد فرصت‌های شغلی برای مرزنشینان و رشد اقتصادی در مناطق مرزی شده است، اما مشکلات زیرساختی همچنان موانعی بر سر راه توسعه بیشتر این تجارت است (Mohammadi, 2025).

حسینی (۱۴۰۳) تحقیقی با عنوان بررسی تأثیر تجارت مرزی ایران و پاکستان بر توسعه اقتصادی استان سیستان و بلوچستان انجام داده است. این تحقیق از روش توصیفی-پیمایشی بهره برده و داده‌ها از طریق اسناد رسمی، گزارش‌های

دولتی و مصاحبه با مسئولان اقتصادی جمع‌آوری شده است. نتایج نشان داد که تعاملات تجاری میان ایران و پاکستان از طریق مرزهای مشترک، به ویژه در استان سیستان و بلوچستان، به عنوان یک محرک مهم برای رشد اشتغال در این منطقه عمل می‌کند. با این حال، تغییرات سیاسی و امنیتی در منطقه، تأثیرات منفی بر جریان تجارت و وضعیت اشتغال در این نواحی داشته است (Hosseini & Alizadeh, 2024).

رحیمی (۱۴۰۳) تحقیقی با عنوان اشتغال‌زایی و تأثیرات اجتماعی تجارت مرزی ایران و پاکستان بر مرزنشینان انجام داده است. نتایج نشان می‌دهد که مرز ایران-پاکستان به عنوان یک منبع اشتغال برای مرزنشینان، به ویژه در بخش‌های تجارت غیررسمی و کوچک، عمل کرده است. به طور خاص، اشتغال در بخش‌های حمل و نقل، بازارچه‌های مرزی و تجارت کالاها در مرز، بخش‌های کلیدی اشتغال در این مناطق به شمار می‌روند (Rahimi, 2025).

کاظمی (۱۴۰۳) تحقیقی با عنوان نقش سیاست‌های اقتصادی ایران در استفاده از ظرفیت مرز ایران-پاکستان برای اشتغال‌زایی پرداختند. نتایج نشان می‌دهند که سیاست‌های اقتصادی ایران در زمینه تسهیل تجارت مرزی با پاکستان، به ویژه در راستای کاهش موانع گمرکی و ایجاد بازارهای مرزی، به افزایش اشتغال در مناطق مرزی کمک کرده است. این سیاست‌ها باعث تقویت بنگاه‌های اقتصادی کوچک و متوسط در این مناطق شده است (Kazemi, 2025).

علوی (۱۴۰۳) تحقیقی با عنوان منافع اقتصادی مرزهای ایران و پاکستان و اثرات آن بر وضعیت اقتصادی مرزنشینان انجام داده است. نتایج نشان می‌دهد که مرزهای ایران و پاکستان نه تنها موجب توسعه اقتصادی در بخش‌هایی از این مرزها شده، بلکه با ایجاد مشاغل مختلف در حوزه‌های کشاورزی، بازرگانی و حمل و نقل، وضعیت اشتغال مرزنشینان را بهبود بخشیده است. همچنین، افزایش تجارت مرزی به ویژه در بخش‌های غیررسمی به اشتغال‌زایی در مناطق مرزی کمک شایانی کرده است (Alavi, 2025).

ندیانه و همکاران (۲۰۲۳) در تحقیقی تحت عنوان عملکرد شرکت‌های کوچک و متوسط در اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه از روش تحقیق تحلیلی استفاده کرده‌اند. داده‌ها از طریق بررسی وضعیت شرکت‌ها و مصاحبه با مدیران جمع‌آوری شده است. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از مدل‌های آماری و آزمون‌های اقتصادی انجام شده است. نتایج نشان داد که عوامل مربوط به اهمیت آماری و دامنه بین شرکت‌های کوچک و متوسط متغیر هستند و درصد استفاده از ایمیل برای تعامل با مشتریان تأثیر مثبتی بر رشد اشتغال شرکت‌های متوسط داشت (Ndiaye et al., 2023).

موهد طاهر و همکاران (۲۰۲۰) در تحقیقی تحت عنوان مشارکت‌های شرکت‌های کوچک و متوسط با رشد اقتصادی از روش تحقیق توصیفی-تحلیلی استفاده کرده‌اند. داده‌ها از طریق بررسی داده‌های اقتصادی و مصاحبه با مدیران شرکت‌های کوچک و متوسط جمع‌آوری شده است. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از مدل‌های اقتصادی انجام شده است. نتایج نشان داد که شرکت‌های کوچک و متوسط برای اقتصادهای مالزیایی که ۹۹.۲ درصد از تأسیسات شغلی کلی را دربر می‌گیرند ضروری هستند و این شرکت‌ها ۳۲ درصد تولید ناخالص داخلی را تشکیل می‌دهند (Mohd Tahir et al., 2020).

باباگانا شتیما (۲۰۱۸) در تحقیقی تحت عنوان تأثیر شرکت‌های کوچک و متوسط بر اشتغال‌زایی در نیجریه از روش تحقیق تحلیلی استفاده کرده است. داده‌ها از طریق بررسی وضعیت کسب‌وکارها و مصاحبه با مدیران و کارآفرینان جمع‌آوری شده است. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از مدل‌های آماری انجام شده است. نتایج نشان داد که بسیاری از محدودیت‌ها از جمله عدم حمایت مالی، مدیریت ضعیف و فساد مانع رشد کسب‌وکار شرکت‌های کوچک و متوسط در نیجریه می‌شود (Babagana Shettima, 2018).

روش پژوهش

این پژوهش از لحاظ هدف، یک تحقیق کاربردی است و از لحاظ روش، توصیفی-پیمایشی مبتنی بر مدل معادلات ساختاری می‌باشد. جامعه آماری ۱۶۰ نفر از کارشناسان و صادرکنندگان در گمرک مرزی شهر میرجاوه می‌باشد که با استفاده از جدول مورگان تعداد ۱۱۳ نفر به روش تصادفی هدفمند به عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه استاندارد بدری و همکاران (۱۳۹۷) می‌باشد. برای تجزیه و تحلیل داده‌های جمعیت‌شناختی از آمار توصیفی از قبیل نمودارها و جداول و در آمار استنباطی با استفاده از SmartPLS 3 برای تحلیل داده‌های پرسشنامه و ارائه نتایج استفاده شده است.

یافته‌های پژوهش

در جدول شماره ۱ توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان بر اساس سن ارائه شده است.

جدول ۱. توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان بر اساس سن (Source: By author)

سن	فراوانی	درصد
تا ۳۰ سال	۲۰	۱۷.۸
۳۱-۴۰ سال	۵۵	۴۸.۹
۴۱-۵۰ سال	۳۸	۳۳.۳
کل	۱۱۳	۱۰۰

نتایج جدول شماره ۱ نشان می‌دهد که تعداد ۲۰ نفر (۱۷.۸ درصد) تا ۳۰ سال، تعداد ۵۵ نفر (۴۸.۹ درصد) ۳۱-۴۰ سال، تعداد ۳۸ نفر (۳۳.۳ درصد) ۴۱ تا ۵۰ سال سن داشته‌اند؛ که بیشترین فراوانی مربوط به توزیع سنی ۳۱ تا ۴۰ سال می‌باشد.

جدول شماره ۲ توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان بر اساس سابقه فعالیت را نشان می‌دهد.

جدول ۲. توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان بر اساس سابقه فعالیت (Source: By author)

سابقه فعالیت	فراوانی	درصد
تا ۵ سال	۲	۱.۴
۶ تا ۱۰ سال	۲۵	۲۱.۹

سابقه فعالیت	فراوانی	درصد
۱۱ تا ۱۵ سال	۴۸	۴۲.۳
۱۶ تا ۲۰ سال	۳۸	۳۳.۹
بیش از ۲۰ سال	۱	۰.۵
کل	۱۱۳	۱۰۰

نتایج جدول شماره ۲ توزیع فراوانی بر حسب سابقه فعالیت نشان داد که تعداد ۲ نفر (۱/۴ درصد) تا ۵ سال، تعداد ۲۵ نفر (۲۱/۹ درصد) ۶ تا ۱۰ سال، تعداد ۴۸ نفر (۴۲/۳ درصد) ۱۱ تا ۱۵ سال، تعداد ۳۸ نفر (۳۳/۹ درصد) ۱۶ تا ۲۰ سال، و تعداد ۱ نفر (۰/۵ درصد) بیش از ۲۰ سال، را تشکیل داده‌اند؛ که بیشترین فراوانی مربوط به افراد دارای سابقه کار ۱۱-۱۵ سال می‌باشد.

بر اساس داده‌های جمع‌آوری شده و پردازش آن توسط نرم‌افزار SPSS آمار توصیفی متغیرهای تحقیق مطابق جداول شماره ۳ می‌باشد.

جدول ۳. آمارهای توصیفی متغیرهای تحقیق (Source:By author)

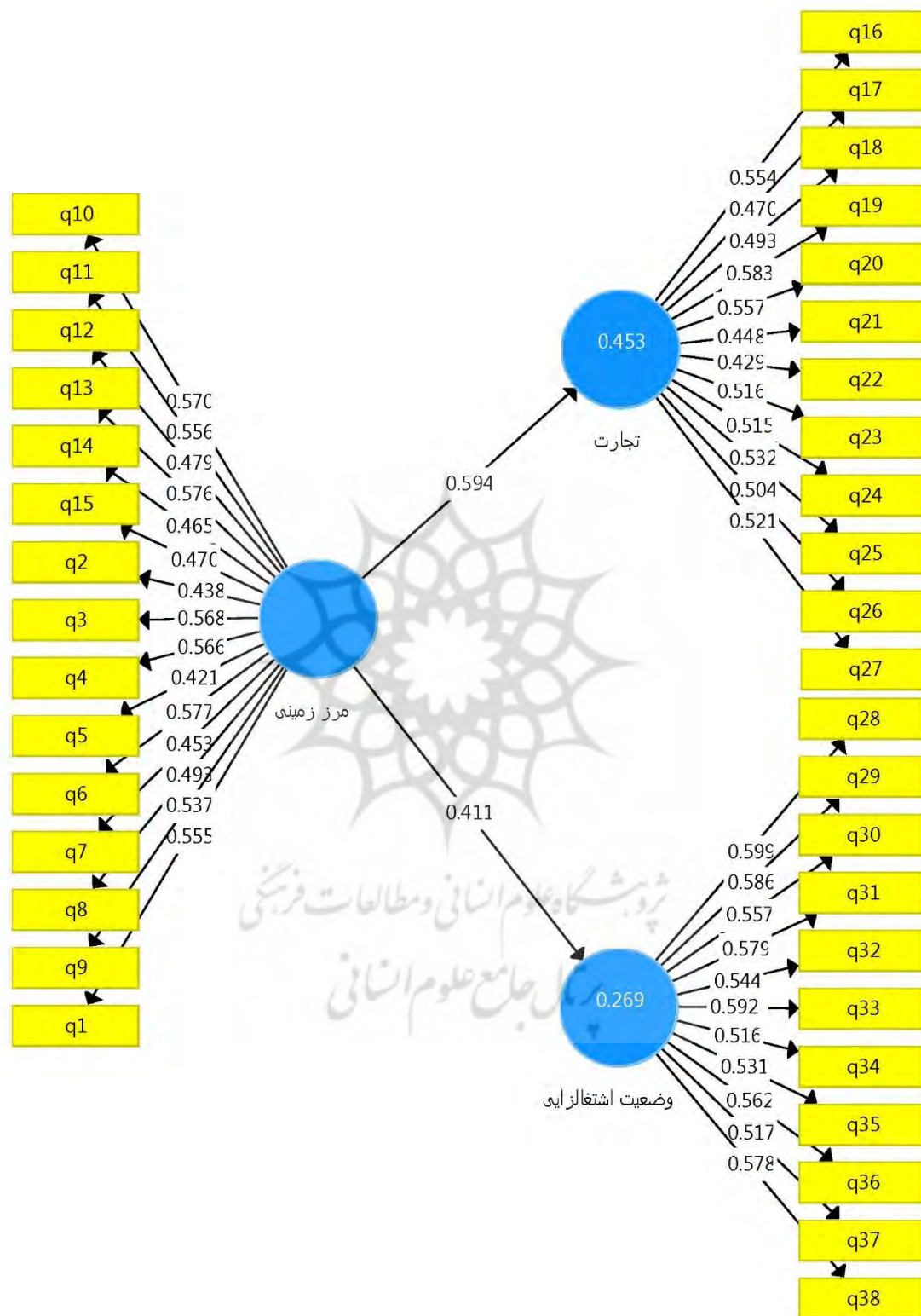
ردیف	شرح متغیرها	میانگین	میانه	انحراف معیار
۱	مرز زمینی	۲.۸۶۹۶	۲.۸۶۶۷	۰/۴۲۹۸۸
۲	تجارت	۳.۰۲۵۱	۳.۰۰۰۰	۰/۳۵۶۸۵
۳	اشتغال زایی	۳.۰۶۱۹	۳.۰۱۰۰	۰/۳۵۵۰۷

همانطور که از جدول شماره ۳ استنباط می‌شود، میانگین، میانه، انحراف معیار گزارش شده است بیشترین میانگین ۳/۰۶ مربوط به اشتغال زایی و کمترین میانگین ۲/۸۶ مربوط به مرز زمینی بوده است. جهت بررسی فرضیه‌های پژوهش از رویکرد مدل سازی معادلات ساختاری استفاده گردید. متغیرهای مستقل و وابسته پژوهش به صورت متغیر مکنون و در قالب مدل‌های عاملی مرتبه اول وارد مدل معادلات ساختاری گردیدند. برآوردهای مربوط به شاخص‌های ارزیابی کلیت مدل معادله ساختاری و پارامترهای اصلی این مدل (اثر مستقیم بین متغیرهای تحقیق) در ادامه گزارش شده است.

شاخص‌های ارزیابی کلیت مدل معادله ساختاری در مجموع بیانگر این است که داده‌ها مدل نظری پژوهش را حمایت می‌کنند، به عبارت دیگر برازش داده‌ها به مدل برقرار است و شاخص‌ها دلالت بر مطلوبیت مدل معادله ساختاری دارند (جدول شماره ۴).

جدول ۴. شاخص‌های ارزیابی کلیت مدل معادله ساختاری (Source:By author)

شاخص تناسب	GOF	SRMR	NFI
مقدار به دست آمده	۰.۳۳۳	۰.۰۹۹	۰.۹۴

نمودار ۱. مدل فرضیه اصلی در حالت تخمین ضرایب استاندارد (Source:By author)

جدول ۵. نتایج معادلات ساختاری اثر مستقیم متغیرهای فرضیه اصلی (Source: By author)

اثرات	رابطه	ضریب مسیر	t آماره	ضریب تعیین	سطح معناداری
مستقیم	مرز زمینی - < تجارت	۰.۵۹۴	۶.۹۲۴	۰.۴۵۳	۰.۰۰۰
مستقیم	مرز زمینی - < وضعیت اشتغالزایی	۰.۴۱۱	۵.۱۶۵	۰.۲۶۹	۰.۰۰۰

|t|>1.96 Significant at P<0.05, |t|>2.58 Significant at P<0.01

بر حسب نتایج بدست آمده در جدول شماره ۵ متغیر مرز زمینی به طور همزمان ۴۵.۳ و ۲۶.۹ درصد از واریانس متغیر تجارت و وضعیت اشتغالزایی را تبیین می‌کند، با توجه به مقادیر مربوط به حجم اثر مدل ضریب تعیین این مقدار بزرگ برآورد می‌شود؛ در نتیجه می‌توان گفت متغیر مرز زمینی ایران-پاکستان در حد بالایی توان تبیین واریانس متغیرهای وابسته را دارد و به لحاظ آماری معنادار است. ($P < 0/05$). بنابراین فرض پژوهش تأیید می‌شود.

بحث و نتیجه گیری

همان‌گونه که نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد، متغیر مرز زمینی به طور همزمان ۴۵.۳ و ۲۶.۹ درصد از واریانس متغیر تجارت و وضعیت اشتغالزایی را تبیین می‌کند، بنابراین فرضیه تأیید می‌شود. این نتایج تا حدودی با نتایج تحقیقات احمدش و همکاران (۱۳۹۸) نشان دادند که سیاست‌های اقتصادی در مناطق مرزی از لحاظ اشتغال سهم مساوی به همه نداده است؛ برفره (۱۳۹۸) نشان دادند که علیرغم نقش مهم بازارچه های مرزی در توسعه سیاستهای غیرآمایشی و مرکز محور بودن برنامه ریزی‌ها پیامدهای نامطلوبی را برای مناطق مرزی به همراه داشته است که مهمترین آن محرومیت شدید و حاشیه‌ای بودن این مناطق و قرارنگرفتن آنها در مسیر توسعه کشور می باشد؛ ولیقلی زاده و حسین نژاد (۱۳۹۵) نشان دادند که مهم ترین نقاط قوت بازارچه سیران بند بانه (S1)، بالا بودن گردشگری تجاری و مهم ترین نقاط ضعف آن (W1)، نبود برنامه واحد جهت سازماندهی مبادلات مرزی و مهم ترین فرصت آن (O1)، تقویت نقش بازارچه در سطح منطقه ای و ملی و مهم ترین نقاط تهدید آن (T8)، وجود نابرابری اقتصادی بین ساکنین شهرستان بانه باشهرهای اطراف می‌باشد. قادرزاده و احمدزاده (۱۳۹۴) نشان دادند که ایجاد بازارچه و اثرات اقتصادی آن از جمله افزایش اشتغال، کاهش فقر، افزایش درآمد و کاهش تمایل مهاجرت ساکنان مناطق مرزی به جاهای دیگر رابطه معناداری وجود دارد. احمدی و همکاران (۱۳۹۴) نشان دادند که معیشت و اشتغال مرزنشینان به میزان بسیار زیادی از این مبادلات مرزی تاثیر می پذیرد؛ اسماعیلی (۱۳۹۲) نشان دادند که ایجاد بازارچه مرزی سیران بند توانسته است اثرات کالبدی، اقتصادی و اجتماعی مثبتی روی روستاهای پیرامون داشته باشد؛ موسوی (۱۳۹۲) نشان داد که فعالیت و استقرار بازارچه ها در منطقه توانسته است در بسیاری از متغیرهای رفاهی از قبیل ایجاد اشتغال، تحرک شغلی مرزنشینان، افزایش درآمد، تأمین مایحتاج نیازهای ساکنان مرزنشین، تغذیه، بهداشت، مسکن و محیط زیست، بهبود نسبی ایجاد کنند. همسو می‌باشد. در تبیین این یافته می‌توان گفت که مرز زمینی ایران-پاکستان در نقطه میرجاوه یکی از مهم ترین و استراتژیک ترین مرزهای جمهوری اسلامی ایران محسوب می‌شود که به دلیل موقعیت خاص جغرافیایی و همجواری

با ایالت بلوچستان پاکستان، تأثیرات گسترده‌ای بر جنبه‌های اقتصادی، اجتماعی و اشتغال‌زایی مرزنشینان و ساکنان این منطقه داشته است.

مرز میرجاوه به‌عنوان یکی از مسیرهای رسمی و شناخته‌شده برای تبادلات تجاری میان دو کشور، نه تنها بستری برای تقویت روابط اقتصادی دوجانبه فراهم کرده بلکه توانسته است اثرات مثبتی بر وضعیت زندگی مردم منطقه بگذارد. تجارت مرزی که از طریق این گذرگاه انجام می‌شود، به دلیل تسهیل حمل‌ونقل کالاها، کاهش هزینه‌های تجاری و فراهم آوردن فرصت‌های متعدد شغلی، نقشی بی‌بدیل در رونق اقتصادی محلی ایفا می‌کند. بررسی‌ها نشان می‌دهد که وجود این مرز رسمی، ضمن ایجاد یک ساختار اقتصادی پویا برای ساکنان دو سوی مرز، موجب کاهش فقر و بهبود کیفیت زندگی در میان مرزنشینان شده است.

مرز میرجاوه به دلیل امکانات لجستیکی و گمرکی که در آن فراهم شده است، توانسته جایگاه مهمی در تقویت تجارت میان ایران و پاکستان پیدا کند و حجم مبادلات اقتصادی میان دو کشور را به‌صورت چشمگیری افزایش دهد. این افزایش در حجم مبادلات تجاری، علاوه بر تأثیرات مثبت اقتصادی در سطح ملی، به‌طور مستقیم بر زندگی روزمره مردم منطقه تأثیر گذاشته و فرصت‌های شغلی متعددی را در بخش‌های مختلف از جمله حمل‌ونقل، خدمات گمرکی، انبارداری و حتی تولید محلی ایجاد کرده است.

یکی از پیامدهای مثبت فعالیت‌های تجاری در این مرز، شکل‌گیری شبکه‌های محلی تأمین کالا و خدمات است که موجب تقویت اقتصاد خرد در منطقه شده است. مرزنشینان که در گذشته عمدتاً به کشاورزی، دامداری یا فعالیت‌های کم‌بازده مشغول بودند، اکنون می‌توانند از طریق شرکت در فعالیت‌های تجاری مرتبط با مرز، درآمد پایدارتری کسب کنند. از سوی دیگر، نقش این مرز در کاهش قاچاق کالا نیز حائز اهمیت است. ایجاد زیرساخت‌های رسمی در مرز میرجاوه مانند پایانه‌های گمرکی و نظارت‌های دقیق‌تر بر جریان کالاها، موجب شده است که بخش قابل‌توجهی از فعالیت‌های غیررسمی به کانال‌های رسمی هدایت شود. این امر نه تنها به افزایش درآمدهای دولت از طریق عوارض گمرکی کمک کرده، بلکه به شفافیت اقتصادی و کاهش آسیب‌های ناشی از اقتصاد غیررسمی نیز منجر شده است. افزون بر این، وجود این مرز به‌عنوان یک گذرگاه امن برای مبادلات تجاری، باعث تقویت همکاری‌های سیاسی میان ایران و پاکستان نیز شده است. این همکاری‌ها به نوبه خود بستر مناسبی برای توسعه پروژه‌های مشترک اقتصادی در منطقه فراهم آورده است.

همچنین، با افزایش تبادلات تجاری از طریق مرز میرجاوه، نیاز به توسعه زیرساخت‌های حمل‌ونقل و خدمات رفاهی در منطقه افزایش یافته که این خود به‌صورت غیرمستقیم موجب اشتغال‌زایی و بهبود شرایط زندگی در منطقه شده است. از دیگر تأثیرات مثبت این مرز می‌توان به رونق بازارهای محلی اشاره کرد که به دلیل حضور تاجران و سرمایه‌گذاران از مناطق مختلف، تبدیل به مراکز اقتصادی پرونق شده‌اند. این بازارها نه تنها محلی برای عرضه و تقاضای کالاهای تولیدی منطقه‌ای هستند بلکه به‌عنوان بستری برای تبادل فرهنگی و اجتماعی میان مردم دو کشور نیز عمل می‌کنند. بررسی‌ها نشان می‌دهد که توسعه فعالیت‌های اقتصادی در مرز میرجاوه، نقش مهمی در کاهش نرخ مهاجرت از مناطق

مرزی به شهرهای بزرگتر داشته است. این امر به دلیل ایجاد فرصت‌های شغلی جدید و بهبود نسبی زیرساخت‌های خدماتی در منطقه بوده است. با این حال، لازم به ذکر است که تحقق کامل پتانسیل‌های اقتصادی این مرز مستلزم رفع چالش‌هایی نظیر کمبود زیرساخت‌های اساسی، تأمین امنیت پایدار و افزایش سرمایه‌گذاری‌های دولتی و خصوصی در منطقه است. دولت جمهوری اسلامی ایران در سال‌های اخیر تلاش کرده است تا با ایجاد پایانه‌های مرزی پیشرفته‌تر، تسهیلات بهتری برای تجار فراهم کند و بدین ترتیب زمینه را برای افزایش حجم مبادلات تجاری و تقویت اقتصاد منطقه‌ای فراهم آورد. به طور کلی، مرز میرجاوه به دلیل نقش کلیدی‌اش در اتصال دو کشور ایران و پاکستان، یک ظرفیت استثنایی برای توسعه اقتصادی و اجتماعی منطقه محسوب می‌شود و می‌تواند الگویی موفق برای سایر مناطق مرزی کشور باشد. این مرز، به‌عنوان یکی از منابع اصلی درآمدزایی و اشتغال‌زایی در منطقه، نه تنها به تقویت اقتصاد ملی کمک کرده، بلکه به‌عنوان یک محرک اصلی در بهبود وضعیت زندگی مردم محلی و تقویت روابط دوستانه میان دو ملت عمل کرده است. با تداوم سرمایه‌گذاری‌ها و بهبود سیاست‌های اقتصادی و مرزی، می‌توان امیدوار بود که مرز میرجاوه به یک مرکز تجاری منطقه‌ای تبدیل شود که نه تنها به توسعه پایدار در منطقه کمک می‌کند بلکه در تقویت جایگاه ایران در تجارت بین‌المللی نیز نقشی اساسی ایفا خواهد کرد.

با توجه به نتایج تحقیق، پیشنهادات ذیل ارائه می‌شود:

- پیشنهاد می‌شود که دولت و نهادهای مرتبط، به ارتقای زیرساخت‌های تجاری نظیر ساخت و بهبود جاده‌ها، گمرک‌ها، و انبارهای کالا در منطقه بپردازند. این کار موجب تسهیل در فرآیند مبادلات تجاری و افزایش حجم تجارت می‌شود.
- ایجاد و توسعه بازارهای مرزی در منطقه میرجاوه می‌تواند به افزایش اشتغال‌زایی و تسهیل تجارت کمک کند. از طریق ایجاد این بازارها، مرز نشینان می‌توانند در زمینه‌های مختلف تجاری، خدماتی و صادراتی مشارکت کنند.
- با توجه به تأثیر مثبت مرز در اشتغال‌زایی، برنامه‌های آموزشی برای ارتقاء مهارت‌های شغلی مردم منطقه، به ویژه در حوزه‌های بازرگانی و لجستیک، پیشنهاد می‌شود. این امر می‌تواند به افزایش توانمندی نیروی کار محلی و جذب اشتغال پایدار کمک کند.

مشارکت نویسندگان

این مقاله مستخرج از پایان‌نامه کارشناسی ارشد حامد معتقدی با عنوان «نقش و کاربرد مرز زمینی ایران-پاکستان در تجارت و وضعیت اشتغال‌زایی مرز نشینان و مردم منطقه» دانشگاه آزاد اسلامی واحد زاهدان با راهنمایی دکتر مازیار سرحدی می‌باشد.

تأیید اخلاقی

رضایت کتبی آگاهانه از افراد برای انتشار اطلاعات ناشناس آنها در این مقاله اخذ شده است.

تعارض منافع

هیچ‌گونه تعارض منافع توسط نویسندگان بیان نشده است.

References

- Ahmadi, M., Mousavi, J., & Rezaei, S. (2022). *History and Developments of Employment Creation in the Global Economy*. Tehran University Press. Tehran. [In Persian]
- Alavi, B. (2025). Economic benefits of the borders of Iran and Pakistan and its effects on the economic situation of border residents. *Journal of Geography and Development*, 24(2), 110-123. [In Persian]
- Babagana Shettima, M. (2018). Impact of SMEs on Employment Generation in Nigeria. *IOSR Journal Of Humanities And Social Science (IOSR-JHSS)*, 22(9).
- Fallahi, J. (2010). *Colonial Borders and Geopolitical Changes*. Research Publishing. Isfahan. [In Persian]
- Ghaderi Hajat, M., Abdi, E., Jalili Parvaneh, Z., & Bagheri Saranjaneh, N. (2010). Explaining the role of border markets in the security and sustainable development of the surrounding areas: a case study: border markets in South Khorasan Province. *Geopolitics*, 6(3), 121-151. [In Persian]
- Hafeznia, M. R. (2018). *Political Geography and International Borders*. Samt Publications. Tehran. [In Persian]
- Hosseini, A., & Abdollahi, F. (2012). Analysis of the economic effects of Iran and Pakistan land borders on bilateral trade. *Economic Research*(234), 124-143. [In Persian]
- Hosseini, K., & Alizadeh, N. (2024). *Employment Development in Iran's Macroeconomic Programs*. Astan Quds Razavi Publications. Mashhad. [In Persian]
- Hosseinzadeh, M., & Hassanzadeh, J. (2012). Analysis of the effects of Iran-Pakistan border trade on employment generation in Sistan and Baluchestan Province. *Journal of Economic and Social Research*, 25(3), 45-60. [In Persian]
- Kazemi, M. R. (2025). The role of Iran's economic policies in using the capacity of the Iran-Pakistan border for job creation. *Journal of Economic Research* 15(1), 23-45. [In Persian]
- Mirzadeh, M. (2019). *Geography of Land Borders and Its Effects on National Security*. Political Geography Publications. [In Persian]
- Mohammadi, H., & Hemmati, F. (2019). Study of factors affecting the export of agricultural products. *Tadbir Journal*(6). [In Persian]
- Mohammadi, S. (2025). Analysis and study of the role of Iranian borders in international trade: A case study of the Iran-Pakistan border. *Iranian Economic Research*, 58(2), 123-145. [In Persian]
- Mohd Tahir, H., Abdul Razak, N., & Rentah, F. (2020). *The Contributions Of Small and Medium Enterprises (SME's) On Malaysian Economic Growth: A Sectoral Analysis* International Conference on Kansei Engineering & Emotion Research KEER 2018: Proceedings of the 7th International Conference on Kansei Engineering and Emotion Research, 704-711.
- Mojtahedzadeh, P. M. (2017). *The Geopolitics of Borders*. Ney Publishing. Tehran. [In Persian]
- Mousavi, A., & Jalali, M. (2012). The role of border markets in employment generation among Iran-Pakistan border dwellers: Analysis of the situation in Mirjaveh. *Journal of Border Studies*, 10(2), 112-125. [In Persian]
- Ndiaye, N., Abdul Razak, L., Nagayev, R., & Ng, A. W. (2023). Demystifying small and medium enterprises' (SMEs) performance in emerging and developing economies. *Borsa Istanbul Review*, 18(4). <https://doi.org/10.1016/j.bir.2018.04.003>
- Nemati, A. (2023). A History of Economics in the Position of a Moral Science. *Islamic Economics*, 5(19). [In Persian]
- Nozari, H. (2024). The issue of supporting domestic production, challenges and strategies. *Social Studies and Research in Iran*, 7(2). [In Persian]
- Piran, P. (2014). *Politics and Global Borders*. Negah Publishing. Tehran. [In Persian]

- Raei, G. (2013). *Economy and Trade Borders in the Contemporary World*. Economic Sciences Publishing House. Tehran. [In Persian]
- Rafiei, H. (2019). *Analysis of Border Agreements in International Relations*. Ferdowsi University Press. Mashhad. [In Persian]
- Rahimi, F. (2025). Employment generation and social impacts of Iran-Pakistan border trade on border residents. *Quarterly Journal of Social and Cultural Studies*, 21(3), 57-73. [In Persian]
- Razavi, F., & Mahmoudi, S. (2014). Investigating the obstacles and challenges of Iran-Pakistan border trade: A case study of Mirjaveh County. *Quarterly Journal of Economic Research and Policy*, 12(4), 78-93. [In Persian]
- Rezaei, M., & Kazemi, H. (2022). *Entrepreneurship Economics and Its Role in Reducing Unemployment*. Hawza and University Publications. Qom. [In Persian]
- Rezaei, S. A. (2011). The impact of border markets on the physical and socio-economic growth of neighboring cities; Case: Border Market in Bashmaq, Marivan. *Spatial Planning*, 7(3), 41-62. [In Persian]
- Shekouei, B. (2015). *Fundamentals of Human Geography*. Samt Publications. Tehran. [In Persian]
- Soltanian, A. T. (2022). The Function of Silk and the Role of Armenian Merchants in the Economy and Politics of the Safavids (From the Period of Shah Abbas I to the End of the Safavid Rule). *Research Journal of the History of Islamic Civilization*, 44(2). [In Persian]
- Zuhairi, A. (2016). *Geographical Borders and Their Role in National Security*. Tehran University Press. Tehran. [In Persian]

